

Knelpunten in het levensverzekeringsrecht 2 november 2018

Prof. dr. W.M.A Kalkman

Hoofd Legal & Compliance Nationale-Nederlanden

Levensverzekering Maatschappij N.V./NN Advocaten

Hoogleraar verzekeringsrecht Universiteit van Amsterdam

Agenda voor de komende 30 minuten

Drie belangrijke arresten

- Conflicten over bedoeling van de verzekeringnemer bij de begunstiging van een derde ...
  - HR 6 juli 2018, ECLI:NL:HR:2018:1102
- Criteria afkoop van lijfrenteverzekeringen in faillissement nu helder ...
  - HR 6 oktober 2017, ECLI:NL:HR:2017:2564
- Om het Unierecht kunnen wij niet heen ...
  - HvJ EU 31 mei 2018, C-542/16, ECLI:EU:C:2018:369
- Wat er nog gaat komen .....

Begunstiging - HR 6 juli 2018, ECLI:NL:HR:2018:1102

- HR 21 september 2012, ECLI:NL:HR:2012:BW6728, NJ 2013/97 m.nt. M.M. Mendel
- Wie geldt als begunstigde?
  - Schriftelijke mededeling aan verzekeraar (art. 7:966 lid 1 via 7:974 BW van dwingend recht)
  - Uitsluitende bevoegdheid verzekeringnemer – eenzijdig karakter
  - Bij uitleg van de begunstiging kijken naar de bedoeling van de verzekeringnemer
  - Ook letten op verklaringen en gedragingen buiten de schriftelijke mededeling, ook indien die niet jegens de verzekeraar gemaakt.

Begunstiging - HR 6 juli 2018, ECLI:NL:HR:2018:1102

- Het oordeel uit HR 21 september 2012, ECLI:NL:HR:2012:BW6728 is toegepast door:
  - Rb Midden-Nederland 3 december 2014, ECLI:NL:RBMNE:2014:6048
  - Rb Noord-Holland 5 oktober 2015, ECLI:NL:RBNHO:2015:8460
  - Rb Noord-Holland 7 oktober 2015, ECLI:NL:HR:2012:BW6728
  - Hof Amsterdam 9 mei 2017, ECLI:NL:GHAMS:2017:1751 (cassatie ingesteld)
- Wat voegt HR 6 juli 2018, ECLI:NL:HR:2018:1102 toe aan het uitgangspunt dat de bedoelingen van de verzekeringnemer prevaleren?
  - Latere verklaringen en gedragingen verzekeringnemer kunnen ook een rol spelen voor zover zij kunnen bijdragen aan het vaststellen van de bedoeling van de verzekeringnemer ten tijde van de aanwijzing

Begunstiging - HR 6 juli 2018, ECLI:NL:HR:2018:1102 – de casus

- M sluit verzekeringen op eigen leven in 1996 en 1999
- Begunstiging: echtgenoot, kinderen erfgenamen
- M is twee keer getrouwd en twee keer gescheiden
- Uit eerste huwelijk zijn twee kinderen geboren; verhouding met kinderen is niet goed
- Vanaf 2000 heeft M relatie met mevrouw X. Vanaf 2006 wonen zij samen.
- In zijn testament van 2006 en 2013 benoemt M mevrouw X als enig erfgenaam. Kinderen worden onterfd en beroep op legitieme portie wordt beperkt. Begunstiging wordt niet besproken bij notaris.
- Begunstiging blijven ongewijzigd.
- M overlijdt in 2013

Begunstiging - HR 6 juli 2018, ECLI:NL:HR:2018:1102 – uitleg van het oordeel van het Hof

- HR: “Het oordeel van het hof komt erop neer dat de latere verklaringen en gedragingen tot de conclusie voeren dat erflater op een later moment (en tot aan zijn overlijden) de bedoeling had [mevrouw X] als begunstigde van de levensverzekeringen zou gelden en dat hij in de veronderstelling verkeerde dat de uitkeringen daaruit aan [mevrouw X] zouden toekomen, en dat het onder die omstandigheden naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar is dat [de kinderen] zich op de aanwijzing als begunstigten beroepen.”

Begunstiging - HR 6 juli 2018, ECLI:NL:HR:2018:1102 - conclusies

- Bedoeling verzekeringnemer prevaleert steeds, ook zonder schriftelijke mededeling.
- Aanvaarden begunstiging door begunstigde kan naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar zijn
- Alléén begunstigde die aanspraak op uitkering kan maken, kan begunstiging aantasten
- HR 27 maart 1953, NJ 1953/575 m.nt. Ph.N.A.H. (Bakker/Olveh) is achterhaald door uitspraken uit 2012 en 2018

Begunstiging - HR 6 juli 2018, ECLI:NL:HR:2018:1102 – wat moet verzekeraar doen?

- Positie verzekeraar ten opzichte van degene die pretendeert begunstigde te zijn:
  - na betaling: art. 6:34 BW
  - vóór betaling: art. 6:37 BW
- Indien verzekeraar wordt aangesproken, doet verzekeraar er verstandig aan alle partijen in het geding te betrekken om er zeker van te zijn dat hij maar één keer hoeft te betalen (art. 30g Rv)
  - Zie:
    - Rb. Rotterdam 6 juni 2018, ECLI:NL:RBROT:2018:4916)
    - Rb. Rotterdam 13 december 2017, ECLI:NL:RBROT:2017:9995
    - Rb. Rotterdam 17 februari 2016, ECLI:NL:RBROT:2016:1272

Faillissement - HR 6 oktober 2017, ECLI:NL:HR:2017:2564

- Op grond van art. 22a jo. 295 lid 6 Fw en art. 7:986 lid 4 BW kunnen levensverzekeringen worden uitgewonnen door de curator/bewindvoerder.
- Op grond van art. 4:215 lid 6 BW respectievelijk art. 479ka e.v. Rv kunnen de vereffenaar respectievelijk beslaglegger zich ook verhalen op een levensverzekering.
- Op grond van art. 7:976, derde volzin BW kunnen begrafenisverzekeringen niet worden uitgewonnen.

Faillissement - HR 6 oktober 2017, ECLI:NL:HR:2017:2564

- Welke bevoegdheden heeft curator/bewindvoerder:
  - afkoop (art. 22a lid 1 onderdeel a Fw),
  - wijziging begunstiging ten gunste van de boedel (art. 22a lid 1 onderdeel b Fw),
  - voor zover verzekeringnemer of begunstigde daardoor niet onredelijk wordt benadeeld
- Curator/bewindvoerder heeft voorafgaande toestemming nodig van de rechter-commissaris (art. 22a lid 2Fw)
- Rechter-commissaris toetst of er sprake is van onredelijke benadeling

Faillissement - HR 6 oktober 2017, ECLI:NL:HR:2017:2564

- DGA sluit levensverzekering met Aegon
- BV betaalt premie
- Levensverzekering kwalificeerde voor de toepassing van de fiscale wetgeving als een pensioenregeling als bedoeld in art. 11 lid 1 aanhef en onder c Wet op de loonbelasting.
- Polis bevatte een op grond van de fiscale wetgeving voorgeschreven contractueel afkoopverbod
- DGA wordt op 27 november 2012 failliet verklaard.

Faillissement - HR 6 oktober 2017, ECLI:NL:HR:2017:2564

- Hoofdregel: een contractuele beperking van het afkooprecht kan niet worden tegengeworpen aan curator/bewindvoerder
- Uitzondering: een contractuele beperking van het afkooprecht kan wel worden tegengeworpen “*voor zover de ter zake voldane premies, mede op grond dat de verzekering bepaalt dat zij niet kan worden afgekocht, voor de heffing van inkomstenbelasting in aanmerking konden worden genomen voor de bepaling van het belastbaar inkomen uit werk en woning.*” (art. 7:986 lid 4 BW)
- Het gaat hier om (gerichte) lijfrenteverzekeringen en pensioenaanspraken via een levensverzekering waarop de pensioenwetgeving niet van toepassing is.

Faillissement - HR 6 oktober 2017, ECLI:NL:HR:2017:2564

- Jurisprudentie is verdeeld:
- Afkoop kan niet:
  - Hof Hof Arnhem 16 oktober 2012 (Van Gent q.q./Nationale-Nederlanden), ECLI:NL:GHARN:2012:BY0621, PJ 2013/72, JOR 2013/82 m.nt. A.J. Verdaas
- Afkoop kan wel:
  - Rb Rb. Den Bosch 1 februari 2013, ECLI:NL:RBOBR:2013:BZ0566, PJ 2013/109
  - Rb Gelderland 18 december 2015, JOR 2016/79 (cassatie ingesteld)

Faillissement - HR 6 oktober 2017, ECLI:NL:HR:2017:2564

Hoge Raad:

- Het contractueel afkoopverbod in een levensverzekering kan aan curator/bewindvoerder worden tegengeworpen indien het gaat om een oudedagsvoorziening “die voldoet aan de maatstaven voor fiscale facilitering die in de fiscale regelgeving zijn vastgelegd.”
- Wie de premie betaalt, en of de premies daadwerkelijk voor de heffing van inkomstenbelasting in aanmerking zijn genomen, is niet relevant voor de bescherming die art. 7:986 lid 4 tweede volzin BW beoogt te bieden.

Faillissement - HR 6 oktober 2017, ECLI:NL:HR:2017:2564

Wanneer een levensverzekering

- (i) voldoet aan de fiscale regels voor de opbouw van een oudedags- en/of nabestaandenvoorziening,
- (ii) in de fiscale wetgeving een afkoopverbod is voorgeschreven,
- (iii) met het oog op het voldoen aan die fiscale regels een contractueel afkoopverbod is opgenomen in de polis, en
- (iv) de premie betaald wordt door de verzekeringnemer of door een derde,

Kan de curator niet tot opzegging en afkoop door de verzekeraar van die levensverzekering kan overgaan.

Faillissement - HR 6 oktober 2017, ECLI:NL:HR:2017:2564

Uitwinning van oudedags- en nabestaandenvoorzieningen zijn door beschikking HR nu gelijkgeschakeld.

Dit geldt voor:

- (i) **pensioenaanspraken** waarvoor in de pensioenwetgeving afkoop onder betaling van de afkoopwaarde aan de rechthebbende is verboden,
- (ii) **lijfrente- en pensioenaanspraken** via een levensverzekering waarvoor in de fiscale wetgeving een afkoopverbod is voorgeschreven en
- (iii) aanspraken op het tegoed van een **lijfrentespaarrekening** of op de waarde van een **lijfrentebeleggingsrecht** als bedoeld in artikel 1.7, eerste lid, onderdeel b, van de Wet inkomstenbelasting 2001.

Europa - HvJ EU 31 mei 2018, C-542/16, ECLI:EU:C:2018:369 (Länsförsäkringar)

- Wat een (levens)verzekeringsovereenkomst is, wordt -bij uitleg van nationale voorschriften die voortvloeien uit Europese richtlijnen - (uiteindelijk) bepaald door het HvJ EU
- Het begrip “verzekeringsovereenkomst” moet in de hele Europese Unie autonoom en uniform worden uitgelegd (r.o. 49)
- In Europees verband speelde de vraag: wat is een *beleggingsverzekeringsovereenkomst*?
- NL: Een beleggingsverzekeringsovereenkomst is een *levensverzekeringsovereenkomst* (art. 7:975 jo. 7:964 jo. 7:925 BW)

Europa - HvJ EU 31 mei 2018, C-542/16, ECLI:EU:C:2018:369 (Länsförsäkringar)

- EU: de beleggingsverzekeringsovereenkomst geldt als een levensverzekeringsovereenkomst. Dit vloeit voort uit de verschillende Europese richtlijnen levensverzekering.
- Maar is de beleggingsverzekeringsovereenkomst ook *uitsluitend* een levensverzekeringsovereenkomst?
- Zie:
  - HvJ EU 1 maart 2012, C-166/11, ECLI:EU:C:2012:119 (Alonso/ Nationale-Nederlanden Spanje)
  - HvJ EU 31 mei 2018, C-542/16, ECLI:EU:C:2018:369 (Länsförsäkringar)

HvJ EU 31 mei 2018, C-542/16, ECLI:EU:C:2018:369 (Länsförsäkringar)

- Een beleggingsverzekering wordt door het HvJ EU louter beschouwd als een (levens)verzekeringsovereenkomst en niet (ook niet deels) als een andersoortige overeenkomst.
- Van een samenstel van verschillende overeenkomsten is geen sprake.
- Een andere kwalificatie is in strijd met het Europees recht.
  - Zie: Hof Arnhem-Leeuwarden 9 oktober 2018, ECLI:NL:GHARL:2018:8914, r.o. 4.14
  - Anders: Hof Den Bosch 2 mei 2017, ECLI:NL:GHSHE:2017:1875, JOR 2017/198 m.nt. C.W.M. Lieverse; PJ 2017/129 m.nt. W.M.A. Kalkman

HvJ EU 31 mei 2018, C-542/16, ECLI:EU:C:2018:369 (Länsförsäkringar)

- Naar vaste jurisprudentie van het HvJ EU is kenmerkend voor een verzekeringsovereenkomst (i) dat de verzekeraar zich tegen voorafgaande betaling van een premie (ii) ertoe verbindt, de verzekerde bij het intreden van het verzekerde risico de uitkering te geven die bij het sluiten van de verzekeringsovereenkomst is overeengekomen (Alonso/NN, randnr. 25; Länsförsäkringar, randnr 50).
- *Premie* en *uitkering* zijn –aldus het HvJ EU- de wezenlijke kenmerken van een verzekeringsovereenkomst, ook voor de beleggingsverzekeringsovereenkomst.
  - Zie: HvJ EU 23 april 2015, C-96/14, ECLI:EU:2015:262 (Van Hove/CNP Assurances SA), rov. 34; HvJ EU 25 februari 1999, C-349/96, EU:C:1999:93 (CPP), rov. 17; HvJ EU 8 maart 2001, C-240/99, ECLI:EU:C:2001:140 (Skandia), rov. 37; HvJ EU 7 december 2006, C-13/06, ECLI:EU:C:2006:765 (Commissie/Griekenland), rov. 10.

Wat er nog komen gaat ....

- Europa gaat nog meer van zich laten horen ....
  - Richtlijn 93/13 inzake oneerlijke bedingen in consumentenovereenkomsten
    - ➡ HR 28 September 2018, ECLI:NL:HR:2018:1800 (X/Nationale-Nederlanden) (AOV)
    - ➡ Hof Den Haag 15 mei 2018, ECLI:NL:GHDHA:2018:1624 (X/ASR) (Beleggingsverzekering)
    - ➡ Rb Noord-Holland 20 December 2017, ECLI:NL:RBNHO:2017:10528 (Vereniging Woekerpolis.nl/SRLEV)
      - Rb Rotterdam 19 juli 2017, ECLI:NL:RBROT:2017:5654 (Vereniging Woekerpolis.nl/Nationale-Nederlanden)
      - Rb Den Haag 28 juni 2017 ECLI:NL:RBDHA:2017:7072 (Vereniging Woekerpolis.nl/Aegon)

HEEFT U NOG
VRAGEN?